

Adalékok Cserhátszentiván történelméhez Csécse község iratai alapján

Az 1570-es összeírásban ez áll: Bokor, Kutasó, Told, Szanda, **Cserhátszentiván**, Garáb, Vanyarc, **Csécse** és még további községekben senki sem lakott. Ez lehetett a török időszakban a felsorolt települések első elnéptelenedése.¹

1673-ban (a török uralom idején) az egész egyházmegyének Ecseg volt a központja, a vezetője pedig Cseke Mihály plébános. E kerülethez tartozott: Buják, Csécse, Ecseg, Herencsény, Szent-Iván (ma Cserhátszentiván), Szőlös (ma Mátraszőlös) és Terény plébániája. Az akkori váci püspök (Pongrácz György) megbízásából végezte el Cseke Mihály az egyházmegye török uralom állapotának felmérését.²

Szentiván 1683-ban is elnéptelenedhetett, de az általam vizsgált iratokban nem említették. Ezt az elnéptelenedést nem a török, hanem a Bécsből visszavonuló, Sobieski János lengyel király vezette 37.000 fős lengyel sereg okozta, mely minden embert és állatot elhajtott. Emiatt pusztultak el az egész Délcserhát falvai: Szirák, Bér, Buják, Ecsegh, **Csécse**, Szöllös (Mátraszőlös), Bárkány és Verebély.³ Egy másik forrás szerint⁴ Toldon még 1705-ben sem laktak, ezért feltételezem, hogy Szentiván is elnéptelenedett.

Kmety Imrét 1760-ban szentelték pappá. Ezt követően Bercelen majd Cserhátszentivánban volt káplán,⁵ és 1787-ben helyezték Csécsére.⁶

Amikor 1848 májusában a Belügyminisztérium azzal a céllal rendelte el a zsidók országos összeírását, hogy a letelepedési engedélyüket felülvizsgálják, Csécsén már csak 24 családot találtak, a létszámuk viszont 124 maradt. A családfők közül 6-an külföldön születtek: 3 fő Sziléziában, 2 fő Morvaországban és 1 fő „Burkusországban” (Poroszország). A többiek születési helyeként Balassagyarmat, Szentivány, Szügy, Losonc, Pásztó, Varsány és Szolnok van megjelölve, de voltak közöttük csécsei születésűek is.⁷

Ecseg 1877-től volt körorvosi központ. Az első orvosa **dr. Nagy János** (600 forintos évi fizetésért) Ecsegen kívül Kozárd, Szentiván, Alsó- és Felsőtold, Garáb, Csécse, Jobbágyi, Szarvasgede, Bokor és Kutasó községek betegeit is ellátta.⁸

Nedeczky Géza csécsei földbirtokos 1886-ban tagja volt Nógrád megye törvényhatósági bizottságának, amely kivizsgálta a szentiványiak panaszát, melyet a körjegyző választás szabálytalansága miatt nyújtottak be.⁹

1889-től a csécsei izraelita anyakönyvi kerülethez tartoztak Csécse, Ecseg, Heréd, Jobbágyi, Szarvasgede, Alsótold, Felsőtold, Garáb, **Cserhátszentiván**, Kutasó, Bokor, Sámsonháza,

¹ Zólyomi József: Herencsény története. Nagy Iván könyvek 2. Nógrád Megyei Levéltár – Nagy Iván Történeti Kör, Balassagyarmat. 1998.

² Chobot Ferenc: A váci egyházmegye történeti névtára. I. kötet (1915).

³ A cserhádi falvak pusztulása. Nógrád Megyei Levéltár IV.1.b. Közgyűlési iratok. Sedria 1689. március 7.

⁴ Darvas Pál csécsei földbirtokos naplójában olvasható bejegyzés II. Rákóczi Ferencről.

⁵ Chobot Ferenc: A váci egyházmegye történeti névtára (Vác 1915). II. rész. A papság életfeladatai.

⁶ Váci Püspöki Levéltár. Canonica Visitatio 1829. Csécse.

⁷ Szederjesi Cecília: Senkiföldjén. Adatok, források, dokumentumok a Nógrád megyei zsidóság holocaustjáról. Balassagyarmat-Salgótarján 2006.

⁸ Szabó Béla-Horváth István: Nógrád megye története II. kötet. Salgótarján 1969.

⁹ Nógrád Megyei Levéltár. IV. 402. 12. Nógrád Megyei Törvényhatóság jegyzőkönyvei. 1886/33.

Mátraverebély, Kis- és Nagybárkány, Mátraszőlős, Lőrinci, Zagyvaszántó, Nemti, valamint Kisterenye izraelita lakói.¹⁰

1901-ben új körorvost kaptunk, a zsidó **dr. Zukmann Mórt**,¹¹ aki 35éven keresztül, egészen az 1936. április 8-án bekövetkezett haláláig gyógyított. A körzetéhez tartozott: Ecseg, Jobbágyi, Szarvasgede, Csécse, Kozárd, Garáb, Alsótold, Bokor, Kutasó és **Cserhátszentiván**. Fuvarátalány és lakáspénz címén 800-800 korona illette meg, melyet létszámarányosan a községek fizettek. A beteglátogatásért 2 koronát kapott.¹²

1914-ben a Sziráki járás területén Bercelen, Bujákon, **Cserhátszentivánon**, Csécsén, Heréden, Jobbágyiban, Kállón, Lőrincin, Palotáson, Szirákon és Vanyarcon működött mérték-hitelesítő központ.¹³

1917-ben kántorválasztást tartottak Csécsén. Két jelentkező volt: az előző választás vesztese Mészáros Ferenc cserhátszentiváni kántortanító és Galbács Gyula losonci 18 éves fiatalember. Galbácsot azonban bevonultatták, ezért Mészáros Ferenc lett Csécsén a kántortanító.¹⁴

Az emberek örömeire 1918-ban véget ért az embert pusztító első világháború, azonban a falusi emberek élete nem lett jobb. Földdel csak kevesen rendelkeztek, a lakosság nagy része szegényes körülmények között élő mezőgazdasági munkás vagy cseléd volt. A 1918-as őszirozás forradalom idején ezért Nógrád megye parasztsága is megmozdult és az elégedetlen emberek megtámadták a nagybirtokosok kastélyait. A szomszédos községekben (Szirák, Buják, Ecseg és **Szentiván**) karhatalmat kellett kérni a rend helyreállítására.¹⁵

1920-ban ezüst vitézségi érmet kapott **Zorkóczy Lajos** tartalékos hadnagy, aki 1898. január 21-én Csécsén született, de a szülei – apja Zorkóczy József, anyja Siraky Ilona – Cserhátszentivánról származtak.¹⁶

Az 1930-as években, a gazdasági válság idején a csécei és ecsegi fiatalok a Cserhátszentiván melletti, Bablevesi csárdába jártak szórakozni és a közeli tóhoz fürödni.¹⁷

1938-ban Cserhátszentiván mellett működött a 938-as számú cserkésztábor.¹⁸

1940 elején Csécsén a régi iskolát és a kántorlakást lebontották, majd tavasszal megkezdték a helyén az új egyházi iskola és tanítói lakás építését. Az építési munkákat Lőrincz Pál cserhátszentiváni kőműves mester végezte.¹⁹

¹⁰ Szederjesi Cecília: Senkiföldjén. Adatok, források, dokumentumok a Nógrád megyei zsidóság holocaustjáról. Balassagyarmat-Salgótarján 2006.

¹¹ Ecsegi plébánia hivatal. Historia Domus Ecseg. 1936. május 22-i bejegyzés.

¹² Nógrád Megyei Levéltár. Mikrofilmtár. 475.d mikrofilm. Nógrádvarmegye Hivatalos Lapja. 1913. március 27. és 1913. június 12.

¹³ Nógrád Megyei Levéltár. Mikrofilm tár. 475. doboz. Nógrádmegye Hivatalos Lapja. 1914. április 16.

¹⁴ Váci Püspöki Levéltár. Iskolai iratok. Csécse. 1917. december 28.

¹⁵ Horváth Istvánné: Agrármozgalmak Nógrád megyében 1918 őszén, 1919 tavaszán. Balassi Bálint Megyei Könyvtár. Salgótarján. Nógrád című lap 1969. február 16-i szám.

¹⁶ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség számára 1920-01-17/2. szám és Csécse születési anyakönyvei.

¹⁷ Gergely István (1912) naplója és fényképfelvétele alapján.

¹⁸ Gergely István (1912) naplója és fényképfelvétele alapján.

¹⁹ Nógrád Megyei Levéltár. Csécse község Közgyűlési jegyzőkönyv 1938-1945 évre. 1940. február 29.

1945 után Csécse első bábája az 1925-ben Cserhátszentivánon született **Kovács Julianna** volt.²⁰

1947-ben Cserhátszentiván kezdeményezésére a 3 éves terv keretében vasúti pálya építését határozták el a Selyp-Csécse-Ecseg-**Cserhátszentiván**-Herencsény-Balassagyarmat vonalon. Ez már a harmadik változat volt. Az elsőt 1899-ben Plachy Gyula kozárdi földbirtokos kezdeményezte, aki gőzvontatású pályát tervezett építeni a Hatvan-Salgótarján vonalból apci leágazással Szarvasgede, Csécse, Ecseg, **Cserhátszentiván**, Alsó-told, Felső-Told és Rimóc érintésével Szécsényig.²¹ Az építkezést a minisztérium engedélyezte, de pénzhiány miatt nem valósult meg. A következő javaslatot 1924-ben Okolicsányi József sziráki földbirtokos tette. Ez a pálya Selyptől Bujáig vezetett volna, Bujáktól pedig Csécse, Ecseg, **Cserhátszentiván**, Alsó és Felsőtold, valamint Nagylóc érintésével Szécsényig.²² A harmadik változat volt a cserhátszentivániaké, melyet minden érintett község támogatott, ennek ellenére ez sem valósult meg.²³

1949. február 17 előtt **dr. Áfra László** volt Cserhátszentiván jegyzője, innen érkezett Csécsére.²⁴

1956. december 8-án tragikus baleset történt Cserhátszentiván közelében. A Selypre cukor-répát szállító traktoros vontató a meredek lejtőn műszaki hiba miatt nem tudott megállni, az árokba hajtott és felborult. Csécsei vezetője és annak 10 éves fia a traktor alatt lelte halálát.²⁵

Összeállította Gergely István, Csécse község történetének kutatója.

²⁰ Kovács Julianna cserhátszentiváni rokonának elmondása alapján.

²¹ Vasúti és Közlekedési Közlöny. 1907-01-23/10. szám és 1908-01-31/14. szám.

²² Vasúti és Közlekedési Közlöny. 1924-10-26/44. szám.

²³ Nógrád Megyei Levéltár V. 601. Csécse község képviselő testületének jegyzőkönyvei között talált irat.

Cserhátszentiván község képviselőtestületének jegyzőkönyve 1947. május 31, valamint Csécse község képviselő testületének jegyzőkönyve 1949. március 20.

²⁴ Földi István A községi és körjegyzők társadalma és mozgalmi Nógrád vármegyében (1873-1950).

Salgótarján

2001.

²⁵ Gergely István (1940) naplója Ruman Imre (1933) elmondásával kiegészítve.